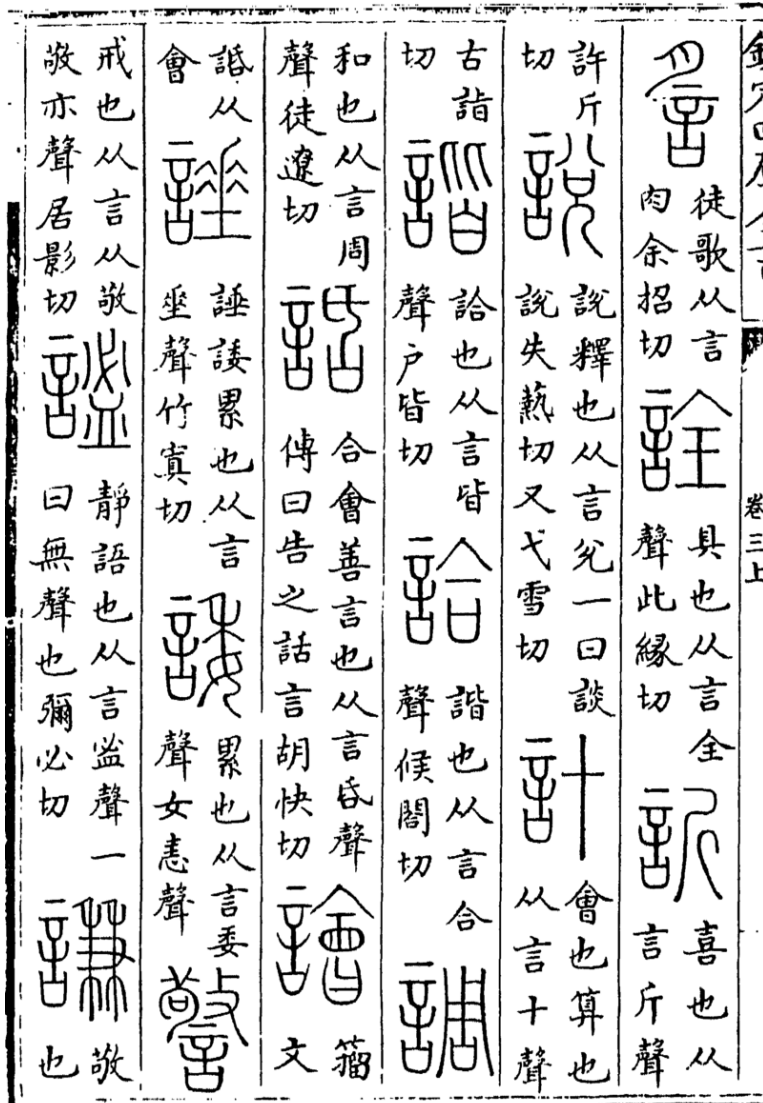

Nefrit v čínské kultuře – handout

Jakub Hrubý
Orientální ústav AV ČR

1.

Xu Shen (asi 58-148 n.l.) – první slovník čínštiny *Shuowen jiezi* (Pojednání o základních znacích a vysvětlení znaků složených)

Ukázka strany slovníku z edice pocházející z 10. století

Znaky jsou v něm rozděleny podle tzv. radikálů – grafických složek, které označují významové skupiny, do nichž jsou všechna slova rozdělena. Xu Shen používá 540 radikálů:

List of the 540 Shuōwén Jiězì Radicals

说文解字的五百四十个部首表

說文解字的五百四十個部首表

一 二 三 四 五 六 七 八 九 十 十一 十二 十三 十四 十五 十六 十七 十八 十九 二十 二十一 二十二 二十三 二十四 二十五 二十六 二十七 二十八 二十九 三十 三十一 三十二 三十三 三十四 三十五 三十六 三十七 三十八 三十九 四十 四十一 四十二 四十三 四十四 四十五 四十六 四十七 四十八 四十九 五十 五十一 五十二 五十三 五十四 五十五 五十六 五十七 五十八 五十九 六十 六十一 六十二 六十三 六十四 六十五 六十六 六十七 六十八 六十九 七十 七十一 七十二 七十三 七十四 七十五 七十六 七十七 七十八 七十九 八十 八十一 八十二 八十三 八十四 八十五 八十六 八十七 八十八 八十九 九十 九十一 九十二 九十三 九十四 九十五 九十六 九十七 九十八 九十九 一百

Mezi nimi je na místě č. 6 radikál „nephrit“ yu 玉, pod nímž jsou řazeny následující znaky (nedodržuji pořadí originálu, ale rozhodl jsme se znaky s tímto radikálem rozdělit do určitých logických či tematických skupin. Do jisté míry tak činí i Xu Shen, ale přeci jen, někde je logika jeho členění složitější, než potřebujeme)

Na prvním místě stojí sám radikál a současně znak 玉 yù s významem nephrit. Následuje výčet znaků a výklad, který poskytuje Xu Shenův slovník:

玉 (王) yù – krásný/vzácný kámen. Má patero ctností. Je hladce lesklý a hřejivý. Toť laskavost (rén 仁), pozorováním jeho žilkování z vnějšku lze poznat, co je uvnitř. Toť patřičnost (yì 義). Jeho zvuk se jasně nese a je ho slyšet do daleka. Toť moudrost/intelekt (zhì 智). Neohne se, nýbrž zlomí. Toť odvaha (yong 勇). Je zašpičatělý a má hrany, ale není ostrý. Toť čestnost/morální integrita (jié 潔). (Znak sám) je obrazem spojení tří nephritů a svislá čára je to, čím jsou naskrz spojeny.

A: různá slova pro nephrit a zřejmě různé druhy nephritu

璽 guàn - nephrit

璣 jǐng - nephrit

璵 tiǎn - nephrit

璶 náo - nephrit

璷 lì – nephrit

璸 hóng - nephrit

璹 lái a 璺 lái - nephrit

璺 qióng – červený nephrit

璺 xiàng - nephrit

璺 là - nephrit

璺 lù - nephrit

璺 wú – trojbarevný nephrit (považovaný za méně kvalitní než jednobarevný)

琯 xiù - nefrit se skvrnami

玟 mò – druh nefritu

珂 kē - nefrit

翊 xǔ - nefrit

瓚 zàn - nečistý nefrit s příměsemi v poměru 3:2, podle Obřadů Syn nebes užívá celý, to je čistý nefrit, nejvyšší vévodové užívají miao, nefrit s příměsemi v poměru 4:1, markýzové užívají zan, hrabata pak nefrit s kamenem půl na půl.

B: jméno konkrétního kamene

璠 yú a 璠 fán – Yúfán, vzácný nefrit státu Lu. Mistr Kong pravil: „Jak krásný je Yúfán.

Hledíme-li na něj zdáli, jasně září barvami. Podíváme-li se na něj zblízka, jeho jas je čistý. Jednou mají navrch žilky, podruhé záře.”

珣 yúqí (stejně jako 璠 qíqí) – jméno nefritu, jenž se nachází v horách Yiwulü, obě slova údajně pochází z jazyku východních barbarů

C: označení krásného nefritu

瑾 jǐn a 瑾 yú – krásný nefrit

璠 xuán – krásný nefrit

琳 lín krásný nefrit

璠 yáo – krásný nefrit

琨 kūn – krásný kámen

珉 mín – krásný kámen

D: vlastnosti nefritu

瑛 yīng – lesk nefritu

璠 cuō – bělostný svit nefritu

玼 cǐ – jasnost barvy nefritu

璀璨 cuǐcàn – záře nefritu

璵 sè – květy nefritu jeden za druhým jako struny na ceteře (hustý a pravidelný vzor žilkování)

璩 lì – květy nefritu pravidelně uspořádané

瑩 yíng – barva nefritu, zářivá barva nefritu

璫 mén – barva červeného nefritu (odstín)

瑕 xiá – lehce načervenalý nefrit

碧 bì – bíloželená barva nefritu

E: zvuk nefritu

球 qiú – zvuk nefritu

玲 líng – cinkot nefritu

瑯 qiāng – cinkot nefritu

玎 dīng – cinkot nefritu

琤 chēng – cinkot nefritu

瑣 suǒ – cinkot nefritu

瑤 huáng – cinkot nefritu

F: rituální předměty vyrobené z nefritu

璧 bì – kulatý nefritový odznak (nefritový disk), okraje větší, otvor menší, disk je okrouhlý, čímž se podobá nebesům

環 yuàn – : nefritový disk s velkým otvorem

環 huán – nefritový disk, který má okraj i otvor ve stejném poměru

璜 huáng – polovina disku bi

瑄 xuān – nefritový disk bi o průměru 6 palců

珙 gǒng – velký nefritový disk bi

琮 cóng – nefritová tuba, blahověstný nefrit, velká 8 palců, podobá se náboji kol

琥 hǔ – pověření při vyslání vojsk, nese motiv tygra

瓏 lóng – nefrit modlitby v době sucha, motiv draka

琬 wǎn – nefritová tabulka gui se zaobleným vrškem

璋 zhang – polovička nefritové tabulky gui

琫 bāng – osmipalcový zhang

璜 shú - zhang dlouhý 8 palců

琰 yǎn – druh nefritové tabulky gui s ostrou špicí

玠 jiè – velká tabulka gui

瑒 yáng – tabulka gui dlouhá stopu a 2 palce, s přívěsky, obětuje se s ní v chrámu předků

璣 huán – příčná tabulka gui, drží ji vévoda

琕 tǐng – velká tabulka gui, dlouhá 3 stopy, zakončená ozdobnou hlavicí

瑁 mào – nefritová tabulka, již třímá Syn nebes, když udílí audienci lenním knížatům

琯 hán – nefrit, který se vkládá do úst při pohřbu

璜 yǒu - zanechávaný nefrit (souvisí s pohřebními obřady)

琖 zhǎn – nefritový pohár

G: šperky

璣 jiǎo – nefritový přívěsek

珩 héng – závěsný horní nefrit

玦 jué – nefritový přívěsek

瑞 ruì – odznak/znamení z nefritu

珥 ěr – nefritový kolík do uší

珽 tiàn – nefritový kolík do uší

璆 běng – ozdoba horní části pochvy meče, Syn nebes užíval nefritovou, lenní knížata zlatou

琕 bì – ozdoba dolní části pochvy meče, Syn nebes užíval nefritovou

璫 zhì – ozdoba pochvy meče, tzv. nefritový nos meče

璠 zhǎo – nefritová ozdoba baldachýnu na voze

璪 zhuàn – motiv na tabulce gui či disku bi

珎 zǔ – motiv na nefritové tubě cong

璫 qí – nefritová ozdoba účesu

璪 zǎo – nefritová ozdoba s motivem vodních rostlin, také korálky na koruně

璫 liú – visící nefritové korálky, ozdoba koruny

璫 léi – ozdoba dlouhého meče

璫 jū – závěs nefritových přívěsků

玦 qǐ – nefrit, součást ozdob dvorského šatu

珈 jiā – ženská ozdoba hlavy (připevněná k jehlici do vlasů)

璫 qú – náušnice (nefritové kroužky)

璫 dāng – přívěsky, náušnice, překrásné ozdoby

珮 bèi – (šňůra) pěti set perel (tj. náhrdelník)

H: Činnosti spojené s nefritem

琢 zhuó – opracovávat nefrit

琯 diāo – řezat či vyřezávat nefrit

理 lǐ – opracovávat nefrit (přeneseně žilky v nefritu, princip) 戰國策。鄭人謂玉之未理者爲璞。是理爲剖析也。玉雖至堅。而治之得其總理以成器不難。謂之理。凡天下一事一物、必推其情至於無憾而後即安。是之謂天理。是之謂善治。

玩 wán – hrát si

靈 líng – šaman/šamanka, sloužit nefritem božstvům

I: Další nerosty a drahocennosti

珍 zhēn – poklad, drahocennost

琛 chēn - drahocennost

瑀 yǔ – kámen podobný nefritu

珩 bàng – kámen podřadnější než nefrit

玲璫 língdāng - kámen podřadnější než nefrit

璜 huāng - kámen podřadnější než nefrit

玢 bīn - černý kámen podřadnější než nefrit

玕 gān – kámen podobný nefritu, pětibarevný

珉 mīn – kámen podobný nefritu nebo také kèn – nefrit s vystouplými „jizvami“

玳 dài – kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璩 qú - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podřadnější než nefrit

珣 xū - kámen podřadnější než nefrit

珣 xū - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璫 dāng - kámen podobný nefritu

璚 dēng - kámen podobný nefritu

玠 sī - kámen podobný nefritu

玕 yú - kámen podobný nefritu

璣 xié – černý kámen podobný nefritu

玫瑰 méiguī – krásný kámen známý též jako huoqi 《梁书·卷五四·诸夷传·海南诸国传》：「火齐状如云母，色如紫金，有光耀，别之则薄如蝉翼，积之则如纱縠之重沓也。」 Huoqi se vzhledem podobá slídě, má purpurovou zlatou barvu a leskne se. Pokud se rozdělí, pak je tenounký jako křídlo cikády, pokud se shromáždí, je jako vrstvený hedvábný gáz

玳 – zářivý kámen

珠 zhū – yinová esence mušle (perla), odvrací pohromy způsobené ohněm

玦 dì – třpyt perel

璫 lì – třpyt perel

玼 pín - perla

珞 lì - ulita mlže užívaná jako ozdoba

珧 yáo – skořápka mlže, která se používá ke zdobení věcí (perleť)

璣 jī – perla, která není kulatá (pravidelně oblá)

琅玕 lánggān– něco podobného perle

珊瑚 shānhú – má červenou barvu a rodí se v moři, anebo také v horách (korál)

璠 dàng – nejlepší zlato, barvou stejné jako nefrit (také zlato, zlatý)

2.

Zigong se zeptal Mistra Konga: „Že jsem tak smělý, rád bych se Vás zeptal, ušlechtilý muži, proč je nefrit ceněn a kámen méně opovrhován? Je to proto, že nefritu je málo a méně hodně? Mistr Kong odpověděl: „Není to tak, že by nefrit byl ceněn proto, že je ho málo, a méně opovrhován proto, že by ho bylo hodně. (Ale proto, že) v dávných dobách ušlechtilí mužové přirovnávali k nefritu (jednotlivé) ctnosti: Je hřejivě jemný a hladký, to je lidskost/laskavost. Je úžasně bohatý ve své hustotě/detailnosti a tím pevný, to je moudrost/intelligence. Je neústupný/čestný (má hrany) a přitom nezraňuje. To je smysl pro patřičnost. Zavěsíme-li ho, jako by padal. To jsou obřady (obřady ctí pokoru). Poklepeme-li na něj, jeho zvuk je průzračně čistý a zní dlouho. A když skončí, jeho konec je okamžitý (tj. nevytrácí se postupně). To je hudba. Skvrny neskrývají záři a záře neskrývá skvrny (tj. obojí je přítomno), to je loajalita (tj. vše je vidět a nic se netají). Jeho barva dosahuje do stran, to je důvěryhodnost (tj. nic neskrývá). Jeho energie (qi) je světlá/bělostná jako slunce či měsíc v úplňku. To jsou Nebesa. Jeho duch/esence/podstata je vidět v horách a řekách (tj. krajině), to je Země. Když jsou darovány obřadní nefritové předměty gui a zhang při zasnubním ceremoniálu/když dosáhneme výkvětu mužů/když má ctnost) je dosaženo všeho, pak je to charismatická síla de. A to, že není v Podnebesí nikoho, kdo by si jej necenil, to je Cesta. V Knize písní se praví: „Vzpomenu ušlechtilého muže, hřejivý je jak nefrit.“ Proto si ho ušlechtilý muž váží.“

子貢問於孔子曰：「敢問君子玉貴而珉賤，何也？為玉之寡而珉之多歟？」孔子曰：「非為玉之寡故貴之，珉之多故賤之，夫昔者君子比德於玉：溫潤而澤，仁也；縝密以栗，智也；廉而不劌，義也；垂之如墜，禮也；叩之，其聲清越而長，其終則絀然，樂矣；瑕不掩瑜，瑜不掩瑕，忠也；孚尹旁達，信也；氣如白虹，天也；精神見于山川，地也；珪璋特達，德也；天下莫不貴者，道也。《詩》云：『言念君子，溫其如玉。』故君子貴之也。」